

Ιστορικά - Έθνικά

■ Η ελληνική καταγωγή των Πομάκων

Άγριάνες ή Άχριάνες*

Μέρος Β΄

2. Ιστορικά γεγονότα

α. Άλλαξοπιστία ή έξισλαμισμός

Τὸ πρῶτο καθοριστικὸ ἱστορικὸ γεγονὸς τῆς φυλῆς τῶν **Άγριάνων-Πομάκων**, ἦταν αὐτὸ τῆς ἀλλαξοπιστίας των ἢ ἐξι-σλαμισμοῦ των, ὡς προεγράφη. **Η** ζωὴ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων διαφοροποιήθηκε ἄρδην. **Ο**ἱ Βούλγαροι ἦταν ἄσπονδοὶ σύνοικες αὐτῶν, διατηροῦντες ἐνίοτε λυκοφυλίαν, οἱ δὲ Μουσουλμᾶνοι-Όθωμανοί, θεωροῦσαν πλέον ὅτι ἦταν ἀφομοιωθέντες πρῶην **Άγριάνες** κοντά τους, πειθήνια ὄργανα εἰς τὰ φερμάνια τοῦ Σουλτάνου. **Π**ράγματι ἡ κοινωνικὴ καὶ θρησκευτικὴ τους κατά-σταση προσαρμόστηκε στὰ νέα δεδομένα.

Όμως στὸ ὑποσυνείδητο τῆς ψυχικῆς τους ὄντότητος, ἐμφιλοχωροῦσε ἡ ἀνάμνη-ση τῆς ἐθνικῆς τους προέλευσης. **Μ**έσα στὶς φλέβες τους ἔρρεε τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ αἷμα. **Τ**ὰ ἐρείπια τῶν ἐκκλησιῶν τους καὶ τῶν μοναστηριῶν τους τὰ ἀντίκριζαν κάθε μέρα, στὶς λειτουργικῆς τους δραστηριό-τητες, τὰ σπίτια τους εἶχαν καθαρὰ ἐλληνικὴ διαμόρφωση, ἡ γλῶσσα τους ἦταν ἓνα μείγμα κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνικῆς, μικρότερον Τουρκικῆς καὶ τῆς φτωχῆς Βουλγαρικῆς μὲ ἐλληνο-πρεπῆ γραφή, καθόσον ἐδιδάχθη ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Κύριλλο καὶ Μεθόδιο. **Σ**τὴν οὐσία οἱ **Άγριάνες-Πομάκοι**, ἐθνολογικὰ δὲν μετεβλήθησαν, ἀλλὰ λόγοι ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεώς των τοὺς ἀνάγκασαν νὰ ὀδεύσουν πρὸς τὸν ἐξισλαμισμὸ.

Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ περασμένου (20οῦ) αἰ-ῶνος, αἰωρεῖτο πληροφορία ὅτι σὲ ὀρισμένα οἰκογενειακὰ ἔπι-πλα (σεντούκια), ἐφυλάσσοντο μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια ἄμφια ἱερέων τῶν προηγούμενων γενεῶν καὶ αὐτὰ ἐθεωροῦντο ἀπὸ

τοὺς ἰδιοκτῆτες των ὡς ΙΕΡΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ. Ἴσως ἐνδείκνυται διερεῦνηση γιὰ τὴν ἐν λόγῳ πληροφορία.

β. Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος

Στὸ τελευταῖο ἔτος τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου, Ἀγριάνες-Πομάκοι βουλευτὲς τῆς Βουλγαρικῆς Σοβράνιε, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν Γάλλο Ἀρχιστρατήγο τοῦ Βαλκανικοῦ Μετώπου, ἔστειλαν ἔγγραφο, τὸ ὁποῖο παρατίθεται ὡς ἔχει, μεταφρασμένο εἰς τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα:

Σόφια 31 Δεκεμβρίου 1918

Πρὸς τὸν Στρατηγὸν

F.D. Esperey

Στρατηγέ μου,

Οἱ ὑποφαινόμενοι Τοῦρκοι βουλευταὶ τῆς Δ. Θράκης, ἐν τῇ βουλγαρικῇ βουλῇ, ἐνδεδειγμένοι ἐπομένως διὰ τὴν ἀντιπροσωπευσιν τῆς περιοχῆς ταύτης, ἀφοῦ ἀκλονήτως ἐπέισθημεν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς τοὺς ἐκεῖ κατοίκους συμπατριώτας μας νὰ ζήσουν ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν λόγῳ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως ἀνοχῆς ἣν ἐπεδείκνυον καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιδεικνύουν ἀπέναντι ἡμῶν καὶ ἀπέναντι ὄλων τῶν μὴ Βουλγάρων ὑπηκόων του, καὶ λόγῳ τῶν καταπιέσεων καὶ τῶν συχῶν ὑπερβάσεων καὶ καταχρήσεων ἀναξίου πεπολιτισμένου Ἔθνους, ἅτινας διαπράττουσι ἐν συμφωνίᾳ πρὸς ὄλους τοὺς συμπατριώτας μας τῆς Δ. Θράκης, εἶχομεν τὴν τιμὴν νὰ ζητήσωμεν ἀκροάσιν ἀπὸ τὸν χριστιανὸν Στρατηγὸν Ἀρχηγὸν τῶν Συμμαχικῶν δυνάμεων κατοχῆς τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ σκοπὸς τῆς ἀκροάσεώς μας ἦτο νὰ ἐκθέσωμεν ὅτι ὅλη ἡ περιοχὴ ἢ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Ἐβρου καὶ τῆς θαλάσσης συμπίπτουσα βορείως μὲ τὰ ἀρχαῖα Τουρκο-βουλγαρικὰ σύνορα τοῦ 1912 ὑποδιαιρουμένη εἰς δύο Νομαρχίας τὴν τῆς Γκιουμουλτζίνας περιλαμβάνουσαν τοὺς Καζάδες Γκιουμουλτζίνας, Ξάνθης, Ἐγρι-Ντερέ, Ντάρη Ντερέ, Πασμαλή, Ἀχί-Τσελεμί, Κίρτζαλη, Κοσκούβαση, Ὀρτάκισί, Σουφλί, Φερὲ καὶ Δεδέαγατς καὶ τὴν Νομαρχίαν Καραγάτς Ἀδριανουπόλεως περιλαμβάνουσαν τοὺς Καζάδες Μουσταφὰ Πασᾶ-Σβιλενγρὰδ καὶ Διδυμότειχον, κατοικεῖται ἀπὸ μίαν συμπαγῆ μᾶζαν Μουσουλμάνων, μίαν Ἑλληνικὴν μειονότητα καὶ ὀλίγους μόνον Βουλγάρους.

Σκοπὸς τῆς ἀκροάσεως ἦτο νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Στρα-

τηγόν, ἐν ὀνόματι τῆς συντριπτικῆς ταύτης πλειοψηφίας νὰ μᾶς προστατεύσῃ ὅπως οἱ ἐκ τῶν συμπατριωτῶν μας μεταναστεύσαντες εἰς Τουρκίαν, δυνηθῶσιν ἐλευθέρως νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἐστίας των, ὅπως τὰ καταπιεστικά κατὰ τῶν συμπατριωτῶν μας μέτρα λάβωσι τέλος καὶ ὅπως ληφθῶσι κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης μέτρα ὑπὲρ ἡμῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἄνευ ἐγγυήσεων ἡ ζωὴ μας δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ὑπὸ τὴν Βουλγαρικὴ κυριαρχίαν. **Μ**ὴ γενόμενοι ἀκόμη δεκτοὶ παρὰ τοῦ χριστιανοῦ Στρατηγοῦ ὑποβάλλομεν αὐτῷ εἰδικὸν ὑπόμνημα οὗτινος ἐπισυνάπτομεν ἀντίγραφον ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφομεν τὴν κατάστασιν τῆς Δ. Θράκης συνοδεύοντες τὸ ὑπόμνημα δι' εἰδικῶν στατιστικῶν καὶ ζητοῦντες τὴν μεσολάβησίν του διὰ τὴν θετικὴν ὑποστήριξιν τῶν συμπατριωτῶν μας.

Δυστυχῶς αἱ κατὰ τῶν συμπατριωτῶν μας καταπιέσεις καὶ καταχρήσεις τῶν Βουλγάρων αὐξάνονται καὶ πολλαπλασιάζονται καθ' ἐκάστην. **Εἰς** κρύφιος ἐρεθισμὸς ὑφίσταται αἰσθητὸς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐκραγῇ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κατὰ τοῦ δυνάστου. **Π**ολλάκις ἤδη ἐκάμαμεν ἐπερωτήσεις πρὸς τοὺς Βουλγάρους Ὑπουργοὺς ἐπὶ τῆς ἀνηκούστου ταύτης συμπεριφορᾶς τῆς Διοικήσεως τῆς Δ. Θράκης, ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν ἐννοεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ἱκανοποιήσιν, θελήσασα μάλιστα νὰ κατεδαφίσῃ τὸ μόνον ἐν Σόφια Τουρκικὸν Τζαμίον. **Τ**ὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός ἐστὶν σαφῆς ἐνδείξις τῶν πρὸς ἡμᾶς διαθέσεών της.

Στρατηγέ μου, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ Παγκόσμιος πόλεμος διεξαχθεὶς ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων ἀρχῶν τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης ἐτερματίσθη, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Εἰρήνης θὰ θεμελιώσῃ ὑπὸ διαρκῆ τύπον τὰς ἀθανάτους ταύτας ἀρχάς, θὰ ἦτο ἄδικον νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ πάσχοντας ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους, τὸν σκληρότερον καὶ πλέον ἀνηλεῆ ζυγὸν τὸν ὁποῖον δύναται τις νὰ φαντασθῇ.

Ἐν ἀναμονῇ τῶν μέτρων ἅτινα θὰ ληφθῶσιν κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἐλπίζομεν φύσεως ταύτης, ὥστε νὰ μᾶς ἀπαλλάξωσι δι' οἰουδήποτε τρόπου ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, σᾶς θερμοπαρακαλοῦμεν, Στρατηγέ μου, ὅπως καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀναχωρῆς λάβητε στρατιωτικὰ μέτρα ἔστω καὶ προσωρινά, ἵνα καλλιτερεύσῃτε τὴν θέσιν μας, ἥτις εἶναι ἀνυπόφορος.

Μία κατάληψις τῆς Δ. Θράκης ὑπὸ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατοῦ θὰ ἔθετε τέρμα εἰς τὰ δεινά μας καὶ θὰ προελάμβανε πᾶσαν διατάραξιν τῆς τάξεως, ἣτις ὅπως ἔχομεν ἐκθέσει ἤδη κινδυνεύει νὰ ἐκραγῇ. **Θὰ** ἦτο ἐπιθυμητόν, ὅπως τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα λάβωσι μέρος εἰς τὴν κατάληψιν ταύτην, δεδομένου ὅτι οἱ ἐν τῇ Δ. Θράκῃ εὐρισκόμενοι Ἕλληνες, ἐδείχθησαν πάντοτε ἀπέναντι ἡμῶν φιλελεύθεροι καὶ ἀποτελοῦσιν Ἔθνος μὲ τὸ ὅποῖον δυνάμεθα κάλλιστα νὰ συμφωνήσωμεν καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ μᾶς προστατεύσωσι συγχρόνως μὲ τοὺς συμπατριώτας των εὐρισκομένους ὑπὸ τὰς αὐτὰς μὲ ἡμᾶς συνθήκας.

Διατελοῦμεν μετὰ σεβασμοῦ

Οἱ βουλευταὶ τῆς Βουλγαρικῆς Σοβράνιε

Μεχμέτ Ντζέλαμ, Ἰσμαήλ Χάακκη, Σαλήμ Νουρή, Τέβφικ, Ἔτχετ Ρουστή, Σεβκέτ Σουκρῆ, Μεχμέτ Χασήμ, Κεμάλ.

γ. Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος

Στὸ Συνέδριο τῆς Εἰρήνης τοῦ Παρισιοῦ (1946) ἐμφανίστηκαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν **Πομάκων** Χουσεῖν Φεχμὴ Μπέης ἀπὸ τὴν Ἐάνθη καὶ ὁ Χακκὴ Σουλεϊμὰν Μπέης ἀπὸ τὴν Βουλγαρία καὶ ζήτησαν μὲ ὑπομνήματα τὴν ἀπελευθέρωσίν τοὺς ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴν τυραννίαν καὶ τὴν ἐνσωμάτωσίν τοὺς στὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν ὡς λαὸς ἰσότιμος μὲ τὸν Ἑλληνικόν. **Στὸ** Παρίσι ὅμως καὶ ἀργὰ ἐπῆγγαν, καὶ ἂν καὶ ἐπισκέφθησαν πολλοὺς ἐπισήμους ὄλων τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, δὲν ἐπέτυχον τίποτε. **Τὸ** ζήτημά τοὺς δὲν τὸ ἐκμεταλλεύθηκε δυστυχῶς ἡ Κυβέρνησίν μας καθόλου. **Ἡ** Κυβέρνησίν μας ζητοῦσε μεταρρυθμίση συνοριακὴ γιὰ λόγους ἀσφαλείας, ποὺ δὲν μᾶς δόθηκε. **Μ**ποροῦσε καλύτερα νὰ ὑποστηρίξει τὴν αἴτησιν τῶν **Πομάκων** γιὰ νὰ ἐπιτύχουν οἱ δυστυχεῖς τὴν ἐλευθερίαν τοὺς καὶ τὴν ἔνωσίν τοὺς μὲ μᾶς, ποὺ ἐξασφαλίζει στὸ κράτος μας καὶ σύνορα πολὺ βεβαιότερα καὶ ἀσφάλεια πραγματικότερη.

Στῇ συνέχειαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν **Πομάκων** τῆς Θράκης ἐπιδιώκοντας τὴν ἔνωσίν τοὺς μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἶπαμε, ἐπῆγγαν στὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ὅπου ἐδήλωσαν στὸν τύπο: «**Ἀφόρητος ἡ Βουλγαρικὴ τυραννία**». **Ὁ** τύπος ἔγραψε: «**Ἀπὸ τὴν Οὐάσιγκτωνά ἀνηγγέλθη ὅτι ἀντιπρόσωποι μιᾶς φυλῆς, ἣτις ἱστορεῖται ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐποχῆς, ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἵνα ἐπιδιώξουν τὴν ἐλευθερίαν ἡμίσεως καὶ πλέον ἑκατομ-**

μυρίου **Πομάκων**. **Ο**ί αντιπρόσωποι οὔτοι ὁμιλοῦν περὶ τῶν **Πομάκων** ὡς περὶ ἐνὸς λαοῦ ὅστις διὰ τῶν αἰῶνων κατώκει εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ροδόπης, μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας. **Μ**ετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913, ἡ ἔκτασις ἐκείνη τῆς χώρας των, ἣτις ἔκειτο ἐκτὸς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, ἐξεχωρίσθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν. **Σ**ήμερον δέ, λέγουν οἱ αντιπρόσωποι τῶν **Πομάκων** Χαμδὴ Χουσεῖν Φεχμὴ Μπέης, καὶ Χακκὴ Σουλεϊμὰν Βέης, ὑφίστανται οὔτοι ἀπηνεῖς καταδιώξεις ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων».

Οἱ δύο αντιπρόσωποι ἐδήλωσαν καὶ τὰ κάτωθι πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ἀμερικανικοῦ Τύπου:

«**Ε**ν Βουλγαρία δὲν εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ τελῶμεν τὰ τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας μας καὶ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν τριακοσίων τζαμιῶν μας ἐκλείσθησαν, ἐπυρπολήθησαν ἢ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ χιλιάδες ἐκ τῶν συμπατριωτῶν μας ὑποβάλλονται εἰς καταναγκαστικὸν ὁμαδικὸν βάπτισμα εἰς ποταμούς, ὡς ἐὰν ἦσαν κτήνη. **Κ**αὶ μολονότι διατηροῦμεν εἰσέτι τὴν γλῶσσαν μας, ἐν τούτοις εἰς τοὺς **Πομάκους** οἵτινες εἶναι ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Βουλγαρίαν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ὁμιλοῦν.

Εἶναι ὁ θερμὸς πόθος μας νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν ὑπόθεσίν μας καὶ τὴν ἐντολὴν μας εἰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν».

Υπέβαλλαν τὸ αἴτημά τους στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ, γιὰ νὰ διενεργηθεῖ δημοψήφισμα πρὸς ἐλευθερίαν τῶν **Πομάκων** ἀπὸ τὸν Βουλγαρικὸ ζυγὸ, ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ προσπάθειά τους δὲν εὐοδώθηκε.

(ἔπεται τὸ Μέρος Γ')

(*) Περιοδ. «Θεοδρομία», τεύχος 3 / Ἰούλιος-Αύγουστος 2021, σελ. 437-442. Τοῦ Χρήστου Τσιαλίχη. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.